

Платформа 3. ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОДЕЛЕЙ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ СТАНДАРТІВ ОБЛІКУ

УДК 657.1

М. Скрипник

margarita1111@ukr.net

Київський національний університет технологій та дизайну, Київ

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ: РИЗИК-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД

Система вищої освіти вже інтегрована в економіку країни. При цьому, навіть не важливо, чи розглядається великий столичний ЗВО або філія невеликого ЗВО, розташованого в обласних центрах, адже коливання цін, політичні, демографічні, соціально-економічні та інші зміни здійснюють вплив на усі рівні.

В свою чергу, вища освіта, будучи видом економічної діяльності, прямо або опосередковано впливатиме на стан економіки. А необхідність управління ризиками в системі вищої освіти розширює розуміння концепції економічної безпеки як системного процесу зниження ризиків і загроз для учасників освітньої діяльності шляхом прогнозування позитивних чи негативних результатів, ідентифікації та локалізації ризиків на основі оптимальної взаємодії між об'єктами і суб'єктами управління.

Елена Дакич (Jelena Dakic), та Ліліяна Ружиц-Дімітрівець (Ljiljana Ruzic-Dimitrijevic) аналізуючи досвід Сербії наводять небезпеку, наслідки та шляхи подолання ризиків. Небезпеки: економічна криза, яка зменшує фінансування від уряду і можливість виплати стипендії студентам, нижчий коефіцієнт зарахування, нездійснення плати за професійні досягнення тощо. Наслідки: скорочення фінансування, зниження заробітної плати, відсутність мотивації, зниження інвестицій в розвиток ЗВО, що ставить під загрозу репутацію ЗВО. Заходи: інтенсивна діяльність по зарахуванню на навчання; знаходження інших джерел фінансування шляхом впровадження альтернативних короткострокових програм або курсів, які користуються попитом; робота з перевіреними контрагентами; контроль і поліпшення організації управління [2].

Щодо України, то стан економічної безпеки системи вищої освіти характеризується наявністю зовнішніх і внутрішніх чинників, що створюють загрози, які мають різну спрямованість. Представляється можливим виділити вплив на розвиток системи вищої освіти наступних зовнішніх факторів, що створюють загрози: діяльність політичних, економічних та інших іноземних структур, спрямована проти інтересів України в сфері освіти; прагнення ряду країн до домінування і ущемлення інтересів України в світовому освітньому

просторі; загострення міжнародної конкуренції за володіння технологіями; зростання технологічного відриву провідних країн світу і посилення їх можливостей щодо протидії створенню конкурентоспроможної системи вищої освіти.

Визначальною властивістю системи ринкових відносин є невизначеність. Оскільки достовірна та однозначна інформація відсутня, то виникає ймовірність наявності багатоваріантності при прийнятті управлінських рішень, настання негативних наслідків при реалізації яких може виникнути з різним ступенем ймовірності.

Сьогодні у якості індикаторів невизначеності виступають категорії ризиків, що використовуються з метою охарактеризування ситуації в економіці. Тому, якщо відсутня можливість оцінки вірогідності отримання запланованого результату використовуємо поняття «невизначеність».

Шляхом застосування логічного методу нами адаптовано характерні ознаки економічних ризиків до ризиків системи вищої освіти:

1. Трансформаційні процеси в економіці не дають впевненості у точності розрахунку доцільності реалізації політики у сфері вищої освіти (система управління ризиками повинна забезпечувати інформаційні запити користувачів щодо можливості виникнення потенційних загроз).

2. Суб'єкти господарювання та держава можуть сприймати ризик як абсолютну загрозу, яка може привести до несприятливої реалізації держаної політики, в результаті чого можуть виникнути небажані відхилення від обраної мети; як реальну можливість (шансу) отримання додаткових переваг, зокрема через різні механізми перерозподілу фінансових ресурсів (проявляється у формуванні організаційно-методичного забезпечення створення резервів для покриття несприятливого впливу ризику).

3. Під час реалізації політики держави у сфері освіти можливе виникнення форс-мажорних обставин, які викликають коригування у здійсненні політики (можливість використання резервів, сформованих для забезпечення мінімізації впливу ризиків та відображення даних операцій в системі управління)

4. Наявність одного з напрямів політики держави у сфері освіти, який не дозволяє диверсифікувати ризик (проведення аналітичних розрахунків для визначення можливого впливу ризику системи вищої освіти на реалізацію політики держави у сфері освіти).

5. З плином часу вплив різноманітних факторів на ризикованість політики держави у сфері освіти змінюється (проведення прогнозних аналітичних розрахунків, що дозволяє визначити можливу динаміку впливу ризику на результат реалізації політики держави у сфері освіти).

6. Здійснюючи політику держави у сфері освіти необхідно на основі ретроспективного аналізу прорахувати можливі ситуації та ризикові моменти (організація поточної аналітичної роботи та складання системи бюджетів з метою оцінки можливих втрат).

7. Необхідно оцінювати не лише можливі вигоди від реалізації політики держави у сфері освіти, а й ймовірність можливих втрат від неї (проявляється в використанні оцінки, з метою визначення вираження вигід, втрат та необхідного обсягу забезпечення для їх мінімізації).

8. Неможливо брати до уваги, що нейтралізація одних ризикових ситуацій при реалізації політики держави у сфері освіти не може призвести до виникнення інших (реалізується у принципі обачності (застосування методів оцінки, які повинні запобігати зниженню витрат і завищенню доходів).

Отже, вважаємо, що виділення характерних ознак ризиків економічної безпеки системи вищої освіти та їх адаптація до обліково-аналітичного середовища впливає на розвиток теоретичного забезпечення висвітлення питання, що досліджується та дозволило застосувати дані напрацювання в якості прикладного аспекту до механізму організації операцій, пов'язаних із забезпеченням економічної безпеки системи вищої освіти.

Проаналізувавши позиції дослідників можемо визначити специфічні цілі організації системи заходів управління ризиками системи вищої освіти:

– ефективність: досягнення даного принципу характеризується отриманням економічного ефекту від проведення таких операцій в розрізі мінімізації ризику системи вищої освіти. Зокрема, витрати на проведення превентивних заходів дозволять забезпечити захист від понесення значних витрат на його ліквідацію;

– встановлення рівня невизначеності: передбачає мінімізацію ризику системи вищої освіти до оптимального рівня, у разі, якщо його виникнення не може не відбутися;

– законність дій: мінімізація ризику та методи, які для цього застосовуються необхідно використовувати у межах правового поля.

Отже, залежно від специфічної природи ризику системи вищої освіти та методів їх мінімізації і забезпечення управління виникає пряма залежність мети системи управління ними. Хоча взаємозалежність між такими цілями складніша, за прості ієрархічні зв'язки. Тому, з метою забезпечення управління ризиком системи вищої освіти слід дотримуватися таких вимог:

– необхідно розмістити цілі управління безпекою у сфері ЗВО залежно від пріоритету та їх важливості і визначити, яким чином вони впливатимуть на діяльність держави та суб'єктів господарювання;

– оцінка потреби в фінансових ресурсах для реалізації мети держави. Тобто реалізація одних поставлених перед державою цілей вимагає ряду заходів та ресурсів. Тому порядок управління ризику системи вищої освіти повинна забезпечувати управління та мінімізацію ризиків із врахуванням потреби у фінансових ресурсах;

– необхідно врахувати факт, що при досягненні одних цілей можна забезпечити реалізацію або навпаки пригальмувати досягнення інших цілей держави та суб'єктів господарювання. Тобто слід сприяти оптимізації ефективності усієї управлінської системи з метою мінімізації наслідків впливу ризиків.

Таким чином, управління ризиками у сфері вищої освіти є основним механізмом забезпечення економічної безпеки, яке не гарантує повної ліквідації ризиків в системі господарських відносин, але дозволяють знизити ймовірність настання несприятливих наслідків для ЗВО. Початковим етапом управління економічним ризиком системи вищої освіти є розробка стратегічних і тактичних планів політики держави у сфері освіти. Далі оцінюються існуючі ризики для кожного виду діяльності, розробляються прогнози розвитку подій і плани ліквідації наслідків. За результатами контролю здійснюється коригування системи управління ризиками й прийняття рішень.

Методи управління ризиками залежать від того, чи переслідується мета забезпечення стратегічної ефективності економічної безпеки в довгостроковому періоді соціально-економічного розвитку або спрямовані на вирішення короткострокових завдань і конкретних проблем певного економічного етапу фінансово-господарської діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Стеців І.С. Економічна безпека ВНЗ: сутність та особливості планування/ *Вісник Національного університету «Львівська Політехніка»*. 2010. С. 218-222. URL:

<http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/10021/1/34.pdf>

2. Jelena Dakic, Ljiljana Ruzic-Dimitrijevic The risk management in higher education institutions // *Online Journal of Applied Knowledge Management A Publication of the International Institute for Applied Knowledge Management – Volume 2, Issue 1 – 2014 – p.137-152.* URL:

http://www.iiakm.org/ojakm/articles/2014/volume2_1/OJ_AKM_Volume2_1pp137-152.pdf

3. Skrypyk M.I. Hryhorevska O.O. Informationssicherung von risikomanagement der wirtschaftlichen sicherheit des hochschulsystems/ *Trends and mechanisms providing economic security of European education under the conditions of globalization : collective scientific monograph / under the editing I. M. Gryshchenko, I. O. Tarasenko, A. O. Kasych, M. I. Skrypyk.* – Agharta Science Publishing House, Szczecin, Poland, 2018. – P. 129-143.